

Bachelor Pedagogische Wetenschappen

Universiteit Utrecht

Docent: A. Hofland

Datum: 14-06-2013

J. J. Graanoogst

(3664309)

M. A. K. Hammond

(3692248)

R. Hoogendoorn

(3713342)

F. Koers

(3700224)

Netwerkstrategieën met betrekking tot de Opvoeding onder Nederlandse Moeders en Samenhangende Factoren

Een Vergelijking met Marokkaanse Moeders

Samenvatting

In het huidige onderzoek wordt gekeken naar welke netwerkstrategieën bestaan onder Nederlandse moeders met betrekking tot opvoeding, welke vergeleken worden met netwerkstrategieën onder Marokkaanse moeders in Nederland zoals omschreven door Koeman (2012). Het schetsen van een zo volledig mogelijk beeld van netwerkstrategieën is essentieel voor het ontwikkelen van passende interventies. Bij veertig Nederlandse moeders zijn semigestructureerde diepte-interviews afgenomen rondom het sociale opvoednetwerk, welke kwalitatief en kwantitatief geanalyseerd zijn. De gebruikte gegevens van 23 Marokkaanse moeders komen uit een bestaand bestand van Koeman (2012). Uit de literatuur blijkt dat er verschillende factoren kunnen samenhangen met netwerkstrategieën. Onderzochte factoren van moeders binnen huidig onderzoek zijn: leeftijdsfase van de kinderen, relatiestatus, werkstatus en type steunbehoefte. Onder de Nederlandse moeders zijn twee hoofdtypen netwerkstrategieën gevonden met in totaal vijf subtypen. Deze komen deels overeen met de Marokkaanse moeders. De onderzochte factoren blijken allen samen te hangen met de typen netwerkstrategieën van Nederlandse moeders. Dit onderzoek heeft een eerste beeld geschetst van de netwerkstrategieën onder Nederlandse moeders, waar interventies mogelijk op aangepast kunnen worden. Implicaties voor vervolgonderzoek worden gegeven.

Netwerkstrategieën met betrekking tot de Opvoeding onder Nederlandse Moeders en Samenhangende Factoren

De laatste jaren is er meer aandacht voor de pedagogische *civil society*, een maatschappij waarin burgers gemeenschappelijke activiteiten hebben rondom het grootbrengen van kinderen (Van der Klein, Bultink, & Van der Gaag, 2012; NJI). Als gevolg van de individualisering lijkt de gemeenschapsband te verzwakken en is sociale steun minder vanzelfsprekend (Scheepers & Janssen, 2001; Bolt, 2000). Het versterken van de sociale steunomgeving van gezinnen is een actueel thema binnen het jeugdbeleid (Kesselring, De Winter, Horjus, Van de Schoot, & Van Yperen 2012; Kesselring, Gemmeke, & Geschiere, 2010). Redenen hiervoor zijn signalen die het belang hiervan tonen (De Winter, 2011). Sociale steun omvat de beschikbaarheid van mensen die ons helpen (Agneessens, Waeghe, & Lievens, 2006) en is opgebouwd uit emotionele, praktische en informationele steun (Wellman & Wortley, 1989). Emotionele steun bestaat uit het krijgen van liefde en begrip. Praktische steun omvat concrete hulp, zoals oppassen. Onder informationele steun valt het geven van advies en informatie (Leahy-Warren, 2007; Lutz, Burnson, Hane, Samuelson, Maleck, & Poehlmann, 2012).

Alle mensen en instanties die sociale steun geven, vormen samen een sociaal netwerk (Bartelink, 2012; Burchinal, Follmer, & Bryant, 1996; Sluzki, 2000; Wellman & Wortley, 1989). De manier waarop steun gezocht wordt via een sociaal netwerk, wordt een netwerkstrategie genoemd. Bourdieu (1986) erkent het belang van sociale netwerken voor het welbevinden van individuen. Hij introduceert het begrip sociaal kapitaal, waarin hij omschrijft dat potentiële steunbronnen voortkomen uit een netwerk van sociale relaties. Deze relaties kunnen van hechte of zwakke aard zijn, waarbij hechte relaties als directe steunbronnen dienen en zwakke relaties toegang verschaffen tot steunbronnen die onbereikbaar zijn via hechte relaties (Granovetter, 1973). Putnam (2000) noemt dit respectievelijk *bonding* en *bridging* sociaal kapitaal. Het *linking* sociaal kapitaal omvat daarnaast alle professionele relaties (Szreter & Woolcock, 2004). Het sociaal kapitaal is eveneens toe te passen binnen de opvoeding, waarbij een opvoedingsnetwerk als steunbron dient voor ouders met een opvoedvraag of -probleem. Contacten in het opvoedingsnetwerk kunnen familie, vrienden, kennissen, buurtgenoten en formele instanties zijn (Van Dijk & Prinsen, 2008). Voor moeders wordt onderscheid gemaakt tussen het *personal* netwerk en het *maternal* netwerk. Het *personal* netwerk bestaat uit alle mensen die belangrijk zijn in het persoonlijke leven van een moeder, zoals haar echtgenoot, familie, vrienden en buren. Het *maternal* netwerk bestaat uit mensen die de moeder belangrijk acht in haar rol als moeder. Dit zijn overlappende constructen waardoor sommige individuen tot beide netwerken behoren (Jennings, 1991).

Uit onderzoek van Koeman (2012) blijkt dat er drie verschillende netwerkstrategieën in de opvoeding te onderscheiden zijn onder Marokkaanse moeders in Nederland. Allereerst de zelfregulerende moeders die zichzelf als opvoedingsbekwaam zien, waardoor ze weinig steun van buitenaf zoeken. Daarnaast zijn er navigerende moeders, die alle soorten steun actief verkennen en weloverwogen navigeren tussen verschillende soorten culturele clusters in hun netwerk. Tenslotte is er een groep specialistische moeders die actief zoeken naar passende steunbronnen bij een opvoedingsvraag. Macphee, Fritz, en Miller-Heyl (1996) stellen dat sociale netwerkstrategieën vorm krijgen door culturele waarden. Zo hechten westerse culturen veel waarde aan zelfstandigheid en vrijheid, waardoor netwerken mogelijk minder hecht zijn en steun gezocht wordt bij veel verschillende zwakke relaties. Niet-westerse culturen hechten juist veel waarde aan hechte relaties zoals familie (Yaman, Mesman, IJzendoorn, Backermans-Kranenburg, & Linting, 2010; Eldering, 2011). Aangezien netwerkstrategieën gerelateerd zijn aan cultuur, is het mogelijk dat die van Nederlandse moeders verschillen met die van Marokkaanse moeders in Nederland. Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar de netwerkstrategieën van Nederlandse moeders en factoren die daarmee samenhangen.

Wanneer het gaat om het opvoedingsnetwerk van ouders, spelen kinderen een belangrijke rol. Ouders krijgen namelijk bij verschillende leeftijdsfasen van hun kinderen te maken met verschillende ontwikkelingsopgaven. Dit zijn psychologische opdrachten waarmee elk mens in de loop van zijn ontwikkeling in een min of meer vaste volgorde geconfronteerd wordt (Meij, 2011). Problemen met slapen en eten zijn bijvoorbeeld kenmerkend voor kinderen met de leeftijd van 0-2 jaar en het incidenteel gebruik van alcohol en drugs zijn veelvoorkomend bij kinderen met de leeftijd van 12-16 jaar (Van Yperen, 2009). Om deze ontwikkelingsopgaven goed te laten verlopen is het belangrijk dat kinderen hierbij voldoende ondersteund worden. Specifieke opvoedingsopgaven van ouders zoals het bieden van emotionele steun en het stellen van grenzen spelen hierbij een belangrijke rol. Door deze verschillende ontwikkelingsfasen en de bijbehorende opvoedingsopgaven kunnen er bij ouders verschillende soorten vragen ontstaan (Meij, 2011), wat mogelijk gerelateerd is aan de gehanteerde netwerkstrategie. Zo hebben moeders met jonge kinderen vaak andere soorten vragen en meer mensen in hun netwerk. Moeders met oudere kinderen lijken echter meer te vertrouwen op hun eigen ervaringen en minder steun te zoeken binnen hun netwerk (Leahy-Warren, 2007).

Onderzoek toont eveneens aan dat de relatiestatus van moeders gerelateerd kan zijn aan de manier waarop zij gebruik maken van hun sociale netwerk en de steun die zij ontvangen (Bost, Cox, & Payne, 2002; Widmer, 2006). Zo ontvangen moeders die niet samenwonen met de vader van hun kind meer financiële en praktische steun dan getrouwde moeders (Mazelis & Mykyta, 2011; Sarkisian & Gerstel, 2008). Tevens toont

onderzoek van Widmer (2006) aan dat het netwerk van gescheiden moeders vooral bestaat uit hechte relaties, waarbij de rol van ex-familieleden kleiner wordt.

Naast de leeftijdsfase en relatiestatus, toont onderzoek aan dat de werkstatus van moeders gerelateerd is aan de gehanteerde netwerkstrategieën rondom de opvoeding (Johnston & Swanston, 2004). Werkstatus wordt gedefinieerd als het wel of niet hebben van een baan, waarbij geen onderscheid gemaakt wordt tussen vol- en deeltijdbanen. Marokkaanse moeders in Nederland hebben vaak geen baan, omdat ze dit als een taak voor mannen zien en opvoeding als een taak voor vrouwen (Pels & de Haan, 2003). Nederlandse moeders hebben veelal wel een baan (Merens, Hartgers, & van den Brakel, 2012). Van de werkende moeders die gebruik maken van oppashulp, maakt ongeveer een derde gebruik van hun sociaal netwerk door het kind bij familieleden onder te brengen. Anderen vergroten hun netwerk door het kind onder te brengen bij een formeel instituut (Boushey & Wright, 2004). Onderzoek toont aan dat de meeste werkende vrouwen steun ervaren vanuit hun werkplek, al is er sprake van variatie in consistentie en het type steun. Ongeveer een derde van de werkende moeders beschrijft inconsistentie tussen verschillende collega's en daarmee een andere reactie op opvoedingszaken (Mudry, Eastlick Kushner, & Neufeld, 2010).

Tenslotte lijkt het type netwerkstrategie gerelateerd aan het type steunbehoefte. Volgens Lutz en collega's (2012) kunnen er namelijk bepaalde soorten steun bij bepaalde soorten relaties gezocht worden. Ouders organiseren de relaties in hun netwerk op een bewuste manier, zodat in de verschillende behoeften van het gezin kan worden voorzien (Hennig, 2007; Ryan, Sales, Tilki, & Siara, 2009). Zwakke relaties verschaffen hierbij voornamelijk informatiele en soms praktische steun, terwijl hechte relaties alle vormen van steun verschaffen (Logsdon & Davis, 2003; Scheepers & Janssen, 2001; Wellman, 2007). Naarmate de band minder hecht wordt, verlenen de relaties minder emotionele steun. Of een relatie binnen een netwerk een bepaald soort steun geeft, hangt volgens Bolt (2000) en Henning (2007) af van de netwerkopbouw van moeders. Zo zijn er moeders die kiezen voor een klein en hecht netwerk, waarbij relaties meerdere soorten steun verlenen. Daarnaast zijn er moeders die een groot en divers netwerk hebben, waarbij meerdere relaties gebruikt worden voor verschillende soorten steun. Tenslotte is er een groep moeders die een netwerk met verschillende clusters heeft die elk voorzien in één soort steun. Hierbij wegen ze af welke relatie het beste voorziet in een bepaalde behoefte (Doorten & Bucx, 2011). De soort steun lijkt dus gerelateerd aan de netwerkstrategieën van moeders. Dit is echter nog niet onderzocht bij Nederlandse moeders.

In dit onderzoek wordt getracht een beeld te schetsen van de netwerkstrategieën rondom de opvoeding die gehanteerd worden door Nederlandse moeders. Hierbij wordt gekeken of de netwerkstrategieën van Marokkaanse moeders in Nederland terug te

vinden zijn onder Nederlandse moeders. Het schetsen van een zo volledig mogelijk beeld van netwerkstrategieën is essentieel voor het ontwikkelen van passende interventies. Zo blijken interventies gericht op het versterken van het opvoedingsnetwerk effectief voor het verhogen van opvoedingskwaliteit en opvoedingssteun op lange termijn (Van Dijk & Prinsen, 2008; Doorten & Bucx, 2011; Logsdon & Davis, 2003). Het kunnen terugvallen op steun vanuit het informele netwerk heeft daarnaast positieve effecten op het welzijn en de opvoeding van moeders (Lutz et al., 2012; Gameiro, Moura-Ramos, Canavarro, & Soares, 2011; Kaplan, Cassel, & Gore, 1997; Leinonen, Solantaus, & Punamäki, 2003; Marshall, Noonan, McCartney, Marx, & Keefe, 2001; Wenger & Tucker, 2002; Voet, 2005). Tot nu toe zijn de sociale netwerkstrategieën vooral onderzocht bij ouders met kinderen met een chronische ziekte of handicap (Asscher, Hermans, & Dekovic, 2008; Melson, Ladd & Hsu, 1993). Echter, niet alleen probleemgezinnen hebben behoefte aan ondersteuning (Voet, 2005). Alle ouders worden geconfronteerd met opvoedingsproblemen, waardoor het belangrijk is dat ook bij deze groep de gehanteerde netwerkstrategieën van moeders worden onderzocht, zodat eventuele hulp ook op hen toegespitst kan worden. Huidig onderzoek is daarom opgezet voor het verkrijgen van een beter beeld van de netwerkstrategieën van Nederlandse moeders, wat mogelijk als richtlijn kan dienen bij interventies. Voor het schetsen van dit beeld is binnen dit onderzoek de volgende hoofdvraag opgesteld: *Welke netwerkstrategieën bestaan onder Nederlandse moeders en welke factoren hangen hiermee samen? Hoe verhoudt dit zich tot Marokkaanse moeders?* Om hier antwoord op te krijgen zijn de volgende deelvragen en verwachtingen opgesteld, waarbij de factoren gebaseerd zijn op voorgaande literatuur:

1. *Welke netwerkstrategieën kunnen worden onderscheiden bij Nederlandse moeders? Hoe verhoudt dit zich tot Marokkaanse moeders?* Omdat er nog geen onderzoek bekend is over de netwerkstrategieën van Nederlandse moeders kan hierover geen verwachting worden uitgesproken. Op basis van cultuurverschil wordt wel verwacht dat een verschil tussen Nederlandse en Marokkaanse moeders in netwerkstrategieën gevonden wordt.

2. *Bestaat er een samenhang tussen de leeftijdsfase van kinderen en het type netwerkstrategie van Nederlandse moeders? Hoe verhoudt dit zich tot Marokkaanse moeders?* De verwachting is dat er een samenhang is tussen de leeftijdsfase van kind(eren) en het type netwerkstrategie van Nederlandse moeders. Hierbij wordt verwacht dat moeders met jonge kinderen meer steun nodig hebben dan moeders met oudere kinderen en daarom meer gebruik maken van hun netwerk. Daarnaast wordt geen verschil verwacht tussen de Marokkaanse en de Nederlandse groep moeders, omdat beiden voor vergelijkbare opvoedingsopgaven per leeftijdsfase van hun kinderen komen te staan.

3. *Bestaat er een samenhang tussen de relatiestatus van Nederlandse moeders en het type netwerkstrategie? Hoe verhoudt dit zich tot Marokkaanse moeders?* Daarbij wordt verwacht dat er een samenhang gevonden wordt tussen de relatiestatus van moeders en het type netwerkstrategie dat zij hanteren, waarbij alleenstaande moeders vaker gebruik maken van hun netwerk dan moeders met partner. Nederlandse moeders voeden samen op met partner. Marokkaanse moeders zien dit meer als een taak voor vrouwen, waardoor tevens verwacht wordt dat Marokkaanse moeder die samen zijn met hun partner, meer opvoedingssteun zoeken bij mensen anders dan hun partner in vergelijking met Nederlandse moeders die samen zijn met hun partner.

4. *Bestaat er een samenhang tussen de werkstatus van Nederlandse moeders en het type netwerkstrategie? Hoe verhoudt dit zich tot Marokkaanse moeders?* De verwachting is dat werkstatus samenhangt met het type netwerkstrategie, waarbij werkende moeders gebruik maken van meer relaties in hun netwerk, waaronder collega's.

5. *Bestaat er een samenhang tussen het type steunbehoefte van Nederlandse moeders en het type netwerkstrategie? Hoe verhoudt dit zich tot Marokkaanse moeders?* De verwachting is dat het type steunbehoefte samenhangt met de netwerkstrategie van Nederlandse moeders, waarbij emotionele steun enkel gezocht wordt bij hechte relaties en informatiele en praktische steun bij zowel zwakke als hechte relaties.

Methode

Procedure

Het huidige onderzoek heeft als doel het vergaren van fundamentele kennis over de netwerkstrategieën van Nederlandse moeders op beschrijvende wijze. Daarnaast wordt de vergelijking gemaakt met de Marokkaanse moeders. Bij het in kaart brengen van de netwerkstrategieën wordt eveneens gezocht naar samenhangende factoren. Hierbij is gekozen voor een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Met kwalitatief onderzoek wordt gekeken hoe en met welke motivaties moeders gebruik maken van hun netwerk. Voor deze methode is gekozen, aangezien deze geschikt is voor het verkrijgen van een eerste oriëntatie bij onderwerpen waar weinig onderzoek naar gedaan is (Robson, 2002). Dit onderzoek biedt daarmee mogelijk een basis voor grootschaliger vervolg onderzoek. Er wordt gebruik gemaakt van kwantitatief onderzoek om cijfermatige uitspraken te doen over een doelgroep wat betreft kenmerken van de moeders en de gehanteerde netwerkstrategieën.

In dit onderzoek is gewerkt met het sociale netwerk interview, een semigestructureerd diepte-interview (Koeman, De Haan, De Winter & Hofland, 2012). Deze heeft een duur van ongeveer anderhalf uur en is op individuele wijze afgenomen, in een één op één situatie, om toevallige factoren zoveel mogelijk uit te sluiten voor het bevorderen van de betrouwbaarheid. Het onderzoek wordt ethisch verantwoord geacht, onder andere doordat het interview op anonieme wijze is verwerkt, waarmee rekening

gehouden is met de privacy van de respondenten. Daarnaast is vooraf bekend gemaakt aan de participanten wat de doelstelling van het onderzoek is en dat er audio-opnamen gemaakt zouden worden. Tevens konden de participanten op elk moment de medewerking aan het onderzoek beëindigen zonder opgave van redenen. Er is gekozen voor een semigestructureerd diepte-interview om op een open en explorerende manier informatie te verkrijgen, waarbij alle essentiële onderwerpen aan bod komen. Doordat de onderwerpen vast staan, wordt de betrouwbaarheid mogelijk verhoogd. Bij eventueel vervolgonderzoek zullen de resultaten hierdoor mogelijk beter te vergelijken zijn. Het interview bestaat uit twee delen. In het eerste deel zijn de opvoedideeën en -praktijken van moeders geïnventariseerd. In het tweede gedeelte is gevraagd naar relaties met betrekking tot opvoedingsondersteuning. Tijdens het interview is het sociale opvoedingsnetwerk in kaart gebracht met behulp van de programma's Vennmaker, NodeXL en Excel. Met behulp van deze programma's zijn actoren binnen een netwerk geïnventariseerd, is een netwerkfiguur gemaakt en zijn de achtergrondgegevens van de actoren verzameld.

Begrippen

Netwerkstrategie is in dit onderzoek gedefinieerd als de manier waarop moeders steun zoeken rondom de opvoeding binnen hun sociaal netwerk. De factoren die onderzocht zijn in relatie tot de netwerkstrategie zijn de werkstatus en relatiestatus van moeders, de leeftijd van haar kind(eren) en de soort steunbehoefte. Werkstatus is gedefinieerd als het wel of niet hebben van betaald werk, waarbij geen onderscheid gemaakt wordt tussen voltijd- of deeltijdbanen. Binnen dit onderzoek zijn de leeftijdsfasen 0-4, 4-12 en 12-18 jaar gehanteerd. Dit is op basis van verschillende ontwikkelingsopgaven welke samenhangen met de bovengenoemde leeftijdsfasen (Meij, 2011). Voor het bekijken van de relatiestatus zijn de moeders in drie groepen opgedeeld namelijk: moeders die een romantische relatie hebben met de vader van hun kinderen, alleenstaande moeders en moeders die een romantische relatie hebben met een partner anders dan de vader van de kinderen. Hierbij hoeft geen sprake te zijn van een huwelijk. Tenslotte is de definitie van de typen steun gehanteerd zoals beschreven door Wellman (2007). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen emotionele, praktische en informationele steun. Emotionele steun bestaat uit het krijgen van liefde en begrip en het kunnen delen van ervaringen. Praktische steun omvat concrete hulp. Onder informationele steun valt het krijgen van advies, kennis en tips rondom de opvoeding. Bij de vergelijking tussen Nederlandse en Marokkaanse moeders worden de drie soorten netwerkstrategieën van Koeman (2012) aangehouden zoals omschreven in de inleiding, namelijk de zelfregulerende, navigerende en specialistische netwerkstrategieën.

Participanten

De Nederlandse moeders zijn geworven door middel van de *convenience sampling* methode, waarbij participanten zijn gekozen door hun gemakkelijke toegankelijkheid. De moeders zijn allereerst geselecteerd op basis van Nederlandse etniciteit. Daarnaast is gekeken naar de werkstatus, de relatiestatus en de leeftijdsfase van hun kind(eren). Tevens zijn alleen moeders ondervraagd die wonen in een stad met meer dan 25.000 inwoners. Hiervoor is gekozen omdat er een verschil lijkt te zijn in de netwerkstrategieën van mensen uit dorpen en mensen uit steden (Macphee, Fritz, & Miller-Heyl, 1996). Daarnaast is aan participanten gevraagd of zij Nederlandse moeders kennen voor deelname aan dit onderzoek, waardoor participanten eveneens geworven zijn via de sneeuwbal methode. Door deze verwervingsmethode behoeft generalisatie enige voorzichtigheid, aangezien deze steekproef mogelijk niet representatief is voor alle Nederlandse moeders. Voor het verhogen van de externe validiteit is het nodig een groot aantal respondenten op experimentele wijze te verwerven. Wegens tijdgebrek is dit echter niet haalbaar. Om toch inzicht te geven in de netwerkstrategie van moeders is gekozen de interviews af te nemen bij een kleine groep moeders. De gebruikte methoden worden desalniettemin als beste keuze geacht, doordat naar dit onderwerp nog weinig onderzoek is gedaan en er sprake is van explorerend onderzoek waarbij gezocht wordt naar verbanden. Voorzichtigheid is echter essentieel bij het trekken van conclusies.

De steekproef van participanten bestaat uit 40 moeders met een gemiddelde leeftijd van 41 jaar en een range van 21 tot 56 jaar. Hiervan zijn 15 werkend en 25 niet-werkend. Wat betreft relatiestatus hebben 25 moeders een romantische relatie met de vader van hun kind(eren), 8 moeders een romantische relatie met een partner anders dan de vader van hun kind(eren) en zijn 7 moeders alleenstaand. Tenslotte zijn er wat betreft de leeftijdsfase van de kinderen 13 moeders in de categorie 0-4 jaar, 16 in de categorie 4-12 jaar en 21 in de categorie 12-18 jaar. Hiervan zijn moeders met kinderen met verschillende leeftijden ingedeeld in meerdere leeftijdsgroepen. Voor de vergelijking met Marokkaanse moeders is gebruik gemaakt van de gegevens van 23 moeders uit het onderzoek van Koeman (2012).

Analyse

Om de netwerkstrategieën van Nederlandse moeders met die van Marokkaanse moeders te vergelijken, zijn deze allereerst in kaart gebracht voor de Nederlandse moeders. Dit is gedaan door middel van de programma's Vennmaker en NodeXL. Deze programma's genereren visuele data op basis van de gegevens uit de interviews, waarbij netwerken in een inzichtelijk web geplaatst worden. Per moeder is een type netwerkstrategie bepaald door de kwalitatieve gegevens over hoe de moeders steun zoeken te combineren met de kwantitatieve gegevens over de samenstelling van het netwerk. Op basis van gelijkenissen in netwerkstrategieën zijn groepen gemaakt, welke vervolgens vergeleken zijn met de netwerkstrategieën van Marokkaanse moeders.

Tevens is onderzocht of er mogelijk andere netwerkstrategieën zijn onder Nederlandse moeders. Hiervoor is getracht een verklaring te zoeken, welke besproken wordt in de discussie. Tenslotte is gekeken naar mogelijke verbanden tussen de kenmerken van moeders en de typen netwerkstrategieën. De afgenomen interviews zijn daarbij kwalitatief geanalyseerd door de getranscribeerde interviews te coderen voor relevante onderwerpen per deelvraag. Daarna is structuur aangebracht in de gecodeerde uitspraken, waarbij gelet is op overeenkomsten in inhoud. Tenslotte zijn alle geclusterde codes per netwerkstrategie vergeleken. Hierbij zijn afspraken gemaakt, zodat gecontroleerd is of de onderzoekers dezelfde wijze van analyseren toepassen, wat de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid verhoogt. Naast de kwalitatieve analyse worden de netwerkgegevens op een kwantitatieve manier geanalyseerd met behulp van het programma SPSS om uitspraken te doen over eventuele samenhangen en cijfermatige inzichten rondom netwerkstrategieën.

Resultaten

In deze sectie worden de resultaten van de netwerkstrategieën van de Nederlandse moeders per deelvraag gepresenteerd, waarna een vergelijking gemaakt wordt met die van de Marokkaanse moeders.

Deelvraag 1 – netwerkstrategieën

Uit de gegevens komen twee soorten netwerkstrategieën naar voren, waarbinnen eveneens subtypen te onderscheiden zijn. Het eerste type netwerkstrategie is zelfregulerend, met als subgroepen de *zelfregulerend hechte* moeders en de *zelfregulerend gerichte* moeders. Het tweede type moeders hanteert een afhankelijke netwerkstrategie, met als subtypes de *afhankelijk hechte* moeders, de *afhankelijk gerichte* moeders en de *afhankelijk ongerichte* moeders. In tabel 1 en 2 zijn de kenmerken en netwerksamenstellingen weergegeven van moeders per type netwerkstrategie. Hierop volgend worden de netwerkkenmerken van moeders per netwerkstrategie besproken. Deze kenmerken worden geïllustreerd aan de hand van een netwerkfiguur en citaten.

Type 1 – Zelfregulerende moeders

Zelfregulerende moeders hebben een relatief klein netwerk ($\mu=13$) en een oudere leeftijd ($\mu=41$). In eerste instantie zoeken deze moeders bij problemen voornamelijk zelf of met eventuele partner een oplossing. Zelfregulerende moeders maken tevens gebruik van mediabronnen voor opvoedingssteun.

'Ik heb best wel m'n intuïtie gevolgd, ik heb m'n kinderen heel lang gevoed, ik heb, ik heb me gewoon niet gek laten maken door al die bakerpraatjes, of, of weet ik veel, ik heb heel veel zelf uitgezocht. Heel veel boeken erbij gepakt, hoe steken ze nou in elkaar, en wat is wel gezond.'

Daarnaast zien zij zichzelf als ervaren rondom opvoeding en geven zij relatief vaak advies aan anderen binnen hun netwerk. Luchtige ervaringen worden willekeurig met de rest van hun netwerk gedeeld.

Tabel 1. Gemiddelden van Nederlandse moeders verdeeld in netwerkstrategieën

Type:	zelfregulerend hecht	zelfregulerend gericht	afhankelijk hecht	afhankelijk gericht	afhankelijk ongericht	gem. totaal
Aantal moeders	8	9	6	10	7	-
Gem. leeftijd	40	42	45	37	39	41
Gem. aantal kinderen	4	2	2	2	2	2

Tabel 2. Netwerksamenstelling onder Nederlandse moeders verdeeld in netwerkstrategieën

Type:	zelfregulerend hecht	zelfregulerend gericht	afhankelijk hecht	afhankelijk gericht	afhankelijk ongericht	gem. totaal
Gem. netwerk grootte	12	14	13	16	18	15
Familie*	31	32	32	32	28	31
Ex-familie*	1	1	1	5	0	2
Vrienden*	32	29	44	31	37	35
Buurtgenoten*	11	5	5	4	5	6
Professionals*	6	16	12	15	12	13
Collega's*	6	2	3	4	2	3
Overig*	7	15	4	9	5	8
Oudere mensen*	31	34	35	36	51	39
Jongere mensen*	23	17	22	20	21	21
Gelijke leeftijd*	46	43	43	44	28	41

Opmerking. De groep 'familie' omvat eventuele partner, familie en schoonfamilie; 'ex-familie' omvat ex-partner en diens familie; 'professionals' omvat leerkrachten, crècheleiders, artsen of orthopedagogen; 'overige' omvat moederclubs en moeders van vriendjes van kinderen. * In procenten.

Het onderscheid in subtypes betreft de manier van steun zoeken wanneer de zelfregulerende strategie niet voldoende steun oplevert.

1.1 Zelfregulerend hechte moeders

Wanneer deze moeders zelf geen oplossing kunnen vinden, zoeken zij ongeacht het vraagstuk steun bij één à twee hechte relaties. Moeders in deze groep geven aan dat opvoeden een zaak voor binnen het gezin is of met hechte relaties. Zij hechten relatief weinig waarde aan professionele hulp.

1.2 Zelfregulerend gerichte moeders

Wanneer de zelfregulerend gerichte moeders geen oplossing vinden, gaan zij gericht op zoek naar de best passende hulpbron binnen hun netwerk. Deze steun zoeken zij bij meerdere relaties en waar nodig bij professionals.

I: Als je een vraag hebt over opvoeden of iets wil weten uhm naar wie ga je dan toe in dit netwerk?

NM: Dat hangt af van waar het over gaat. Als het bijvoorbeeld over school gaat uiteraard de mentor en A., omdat dat ook een moeder is van een vriendinnetje van mijn dochter.'

Type 2– Afhankelijke moeders

In tegenstelling tot de zelfregulerende moeders zoeken moeders met een afhankelijke netwerkstrategie bij een steunvraag direct steun bij de mensen in hun netwerk. Bij moeders in deze groep zijn drie subtypen te onderscheiden: afhankelijk hechte moeders, afhankelijk gerichte moeders en afhankelijk ongerichte moeders.

2.1 Afhankelijke hechte moeders

De moeders binnen deze groep hebben de oudste leeftijd ($\mu=45$). Hun netwerk is relatief klein ($\mu=13$) en bestaat voornamelijk uit hechte relaties, waarbij ze op

Tabel 4. Verdeling leeftijdsgroepen per netwerkstrategieën

Type	Zelfregulerend/ hecht	Zelfregulerend/ gericht	Afhankelijk/ hecht	Afhankelijk gericht	Afhankelijk/ ongericht
0-4 jaar	23%	15%	0%	38%	23%
4-12 jaar	25%	19%	6%	31%	19%
12-18 jaar	19%	29%	24%	19%	10%

verdeeld: moeders met kinderen van 0-4 jaar, moeders met kinderen van 4-12 jaar en moeders met kinderen van 12-18 jaar. Om een goede spreiding van de leeftijden van de kinderen te hebben, zijn moeders met meerdere kinderen met verschillende leeftijden ingedeeld in meerdere bijpassende groepen. De resultaten worden besproken aan de hand van tabel 3 en 4.

Moeders met kinderen van 0-4 jaar

Deze groep bestaat uit 13 moeders. Deze groep moeders maakt het meest gebruik van een afhankelijke netwerkstrategie (62%). Daarnaast wordt relatief weinig gebruik gemaakt van een zelfregulerende strategie (38%). Als gekeken wordt per subtype netwerkstrategie is opvallend dat deze groep moeders geen gebruik maken van een afhankelijke hechte netwerkstrategie. Verder maakt deze groep moeders het meest gebruik van een afhankelijke gerichte netwerkstrategie (31%). Een kenmerkend citaat hiervoor is:

'Nee vooral als ze baby zijn heb je toch nog wel aardig veel vragen, dat is wel fijn als je met het consultatiebureau of mensen die er verstand van hebben of met je moeder erover kan hebben.'

Moeders met kinderen van 4-12 jaar

Deze groep bestaat uit 16 moeders. Er kan weinig gezegd worden over het gegeven of deze groep moeders een zelfregulerende netwerkstrategie gebruikt of een afhankelijke netwerkstrategie. Tussen de percentages is namelijk niet veel verschil te zien. Als gekeken wordt per subtype netwerkstrategie maakt ook deze groep moeders relatief weinig gebruik van een afhankelijke hechte netwerkstrategie (6 %) en relatief veel gebruik van een afhankelijke gerichte netwerkstrategie (31 %).

Moeders met kinderen van 12-18 jaar

Deze groep bestaat uit 21 moeders. Er kan weinig gezegd worden over het gegeven of deze groep moeders een zelfregulerende netwerkstrategie hanteert of een afhankelijke netwerkstrategie. Als gekeken wordt per subtype netwerkstrategie is het opvallend dat moeders met kinderen in de leeftijdsgroep 12-18 jaar het meest gebruik maken van een zelfregulerend gerichte netwerkstrategie (29 %) en het minst gebruik maken van een afhankelijke ongerichte netwerkstrategie (10 %). Een door een moeder gegeven verklaring waarom moeders met kinderen in de leeftijdsgroep 12-18 jaar meer zelfregulerend zijn:

'Uhm ja toen ze jonger was, met allebei eigenlijk dat ik meer een beroep deed op mijn zus voor oppassen uh ja praktische dingen ook wel meer advies van hoe deed jij dat vroeger? En hoe ging dat met jouw kinderen? En uh nu ze ouder worden, worden ze zelfstandiger en heb je uh gewoon minder oppas nodig en omdat ook leeftijdsverschil tussen de kinderen zit, ja heb je wel ervaring daarin.'

Tabel 5. Marokkaanse moeders verdeeld in groepen leeftijden kinderen en type netwerkstrategieën

Type	Zelfregulerend	Navigerend	Specialistisch
0-4 jaar	56%	22%	22%
4-12 jaar	19%	43%	38%
12-18 jaar	23%	31%	46%

Vergelijking met Marokkaanse moeders

De Marokkaanse moeders zijn op dezelfde manier in groepen verdeeld als de Nederlandse moeders (tabel 5). Bij de vergelijking tussen Nederlandse en Marokkaanse moeders met kinderen in de leeftijdsgroep van 0-4 jaar is naar voren gekomen dat Marokkaanse moeders voornamelijk een zelfregulerende strategie gebruiken. De Nederlandse moeders hanteren daarentegen een afhankelijke netwerkstrategie. Bij moeders in de leeftijdsgroep 4-12 jaar komt naar voren dat de Marokkaanse moeders meer gebruik maken van een specialistische netwerkstrategie. De Nederlandse groep maakt het meest gebruik van een afhankelijke gerichte netwerkstrategie. Zowel de Marokkaanse als de Nederlandse groep moeders met kinderen in deze leeftijd maakt dus op gerichte wijze gebruik van hun netwerk. Over moeders met kinderen in de leeftijdsgroep 12-18 jaar kan gezegd worden dat de Marokkaanse groep moeders het meest gebruik maken van een specialistische netwerkstrategie en het minst een zelfregulerende netwerkstrategie hanteren. De Nederlandse groep moeders gebruikt daarentegen het meest de zelfregulerend gerichte netwerkstrategie. Er kan dus gezegd worden dat de Nederlandse groep meer zelfregulerend is dan de Marokkaanse groep, maar dat beide groepen gericht gebruik maken van hun netwerk.

Deelvraag 3 - Relatiestatus

Om uitspraak te kunnen doen over de samenhang tussen de relatiestatus en het type netwerkstrategie, zijn de Nederlandse moeders in drie groepen verdeeld: moeders die nog samen zijn met de vader van hun kinderen; alleenstaande moeders en moeders die niet meer samen zijn met de vader van hun kinderen, maar wel een nieuwe partner hebben. Vervolgens zal gekeken worden of en hoe de strategieën voorkomen bij de moeders per relatiestatus. Dit wordt gedaan aan de hand van de gegevens uit tabel 6.

Moeders samen met vader kinderen

Deze groep moeders bestaat uit 25 moeders. Wanneer gekeken wordt naar de hoofdtypen zelfregulerend en afhankelijk, zijn de moeders gelijk verdeeld over deze netwerkstrategieën (respectievelijk 52% en 48%). Opvallend is dat deze moeders het minst gebruik maken van de afhankelijk hechte netwerkstrategie (8%). Daarnaast wordt tevens weinig gebruik gemaakt van de afhankelijk gerichte netwerkstrategie (16%). De meest gehanteerde netwerkstrategie is de zelfregulerend gerichte netwerkstrategie (28%).

Alleenstaande moeders

Deze groep bestaat uit zeven moeders. Wanneer gekeken wordt naar de hoofdtypen zelfregulerend en afhankelijk, is te zien dat 29% de zelfregulerende

Tabel 6. Overzicht totaal moeders per relatiestatus en percentage moeders per relatiestatus per netwerkstrategie

Type:	Totaal	zelfregulerend hecht	zelfregulerend gericht	afhankelijk hecht	afhankelijk gericht	afhankelijk ongericht
Met vader	25	24%	28%	8%	16%	24%
Alleenstaand	7	14%	14%	43%	29%	0%
Nieuwe partner	8	13%	13%	13%	50%	13%

Tabel 7. Overzicht totaal Marokkaanse moeders per relatiestatus en percentage Marokkaanse moeders per relatiestatus per netwerkstrategie

Type:	Totaal	Zelfregulerend	Navigerend	Specialistisch
Met vader	20	15%	40%	45%
Alleenstaand	2	50%	50%	0%
Nieuwe partner	1	100%	0%	0%

netwerkstrategie hanteert en dat 71% de afhankelijke netwerkstrategie hanteert.

Opmerkelijk is dat wanneer op het niveau van de subtypes wordt gekeken, geen van de alleenstaande moeders de afhankelijk ongerichte netwerkstrategie hanteert. Het grootste deel van de moeders hanteert de afhankelijk hechte netwerkstrategie (43%). Uit kwalitatieve analyse blijkt daarnaast dat alleenstaande moeders de steun, die normaal door een partner gegeven wordt, zoeken bij hechte relaties.

'Bijvoorbeeld vriendin G heeft een leuke man, sinds niet zo lang, sinds een paar jaar. Ook echt een handige jongen. Een van de problemen die ik heb is dat zoon J niks meekrijgt van banden plakken, timmeren, mannendingen, wat misschien een beetje traditioneel gedacht is, maar ja, wat ik dan denk dat het goed is als een jongen bepaalde dingen leert. Ik heb het niet geleerd, ik ben niet handig, hij krijgt het van niemand mee, dus ik heb ook aan vriendin G gevraagd van zou zoon J een keer met jouw man kunnen klussen of zo weet je wel.'

Het verschil in de verdeling van de alleenstaande moeders in overige netwerkstrategieën is te klein om op basis daarvan uitspraken te doen.

Gescheiden moeders met nieuwe partner

Deze groep bestaat uit acht moeders waarvan de helft een afhankelijk gerichte netwerkstrategie hanteert. De overige gescheiden moeders met een nieuwe partner zijn verspreid over de rest van de netwerkstrategieën, hierover zijn geen uitspraken te doen.

Vergelijking met Marokkaanse moeders

Van de drieëntwintig Marokkaanse moeders, zijn twintig samen met de vader van hun kinderen (tabel 7). Van hen hanteert 15% de zelfregulerende netwerkstrategie welke overeenkomt met de zelfregulerend hechte strategie onder Nederlandse moeders. De Nederlandse moeders samen met de vader van hun kind maken relatief meer gebruik van de zelfregulerende netwerkstrategie (52%). 45% Marokkaanse moeders die samen met de vader van hun kind is hanteert een gespecialiseerde netwerkstrategie. De gespecialiseerde netwerkstrategie is vergelijkbaar met de zelfregulerend gerichte en afhankelijke gerichte netwerkstrategie onder Nederlandse moeders. 44% Van de Nederlandse moeders die samen met de vader van hun kind is, hanteert deze netwerkstrategieën. Dit percentage is vergelijkbaar met die van de Marokkaanse

moeders met de vader van hun kind. Vergelijkingen tussen alleenstaande en de gescheiden moeders met een nieuwe partner zijn niet mogelijk wegens het kleine aantal.

Deelvraag 4 - Werkstatus

Om uitspraak te kunnen doen over de samenhang tussen de werkstatus en het type netwerkstrategie, zijn de Nederlandse moeders in twee groepen verdeeld: werkend en niet-werkend. Van de 40 participanten zijn er 25 werkend en 15 niet-werkend. Collega's worden door 16 moeders genoemd als bron van opvoedingssteun. Onder de 587 mensen in de netwerken bevinden zich 36 collega's (6 %).

Werkende moeders

Bij werkende moeders komen gemiddeld 16 mensen in een netwerk voor. Van de 25 werkende moeders heeft 72 % een afhankelijke netwerkstrategie, evenredig verdeeld over de subtypes. In tabel 8 is de exacte verdeling over de netwerkgroepen te vinden.

Niet-werkende moeders

Bij de niet-werkende moeders komen gemiddeld 13 actoren in een netwerk voor. Van de vijftien niet-werkende moeders heeft 67 procent een zelfregulerende netwerkstrategie, waarvan 60% zelfregulerend gericht is. Het volgende citaat geeft weer dat deze moeder haar netwerk eveneens gericht opbouwt en dat werkstatus voor haar hierbij een belangrijke rol speelt.

'Ja, want het netwerk van thuisblijfmoeders is ook een beetje.. ik denk als thuisblijfmoeder bouw je je netwerk ook zo op, met moeders die weinig werken, want je staat voor elkaar klaar. Ik ben niet van plan op te gaan passen voor iemand die 4 dagen in de week werkt, want die heeft nooit tijd om voor mij terug op te passen.'

Vergelijking met Marokkaanse moeders

Van de 23 geïnterviewde Marokkaanse moeders zijn er 6 werkend en 17 niet werkend (tabel 9). Wanneer gekeken wordt naar de niet-werkende moeders komt naar voren dat 53 % van de Marokkaanse niet-werkende moeders de navigerende netwerkstrategie hanteert, waardoor deze groep niet vergeleken kan worden met de Nederlandse niet-werkende moeders. Van de werkende Marokkaanse moeders heeft 67 % een specialistische netwerkstrategie. Deze strategie is vergelijkbaar met de afhankelijk gerichte netwerkstrategie die voornamelijk teruggevonden wordt bij de Nederlandse werkende moeders. Zowel de Marokkaanse als de Nederlandse groep werkende moeders maakt op een gerichte wijze gebruik van hun netwerk.

Tabel 8. Nederlandse moeders verdeeld in groepen naar werkstatus en type netwerkstrategie

Type:	Totaal	zelfregulerend hecht	zelfregulerend gericht	afhankelijk hecht	afhankelijk gericht	afhankelijk ongericht
Werkend	25	16%	12%	20%	28%	24%
Niet-werkend	15	27%	40%	7%	20%	7%

Tabel 9. Marokkaanse moeders verdeeld in groepen naar werkstatus en type netwerkstrategie

Type:	Totaal	Zelfregulerend	Navigerend	Specialistisch
Werkend	6	33%	0%	67%
Niet werkend	17	12%	53%	35%

Deelvraag 5 - Type steunbehoefte

Onder de geïnterviewde moeders zijn twee groepen te onderscheiden die op een overeenkomstige manier gebruik maken van hun netwerk, wanneer gekeken wordt naar de typen steun. Deze worden achtereenvolgens besproken. Daarbij moet gezegd worden dat alle partners bij elke moeder alle vormen van steun bieden. Wanneer er geen partner in beeld is wordt deze steunrol opgevuld door hechte relaties binnen het netwerk.

Groep 1 - Moeders met een kleine steunbehoefte

Informationele steun. De eerste groep moeders heeft een geringe behoefte aan informationele steun. De informationele steun die ze zoeken, vinden ze vooral op basis van hun eigen ervaringen en op internet. Uit de spontane gesprekken over hun kinderen komen soms informationele tips naar voren, waarbij de moeders afwegen of deze van toepassing zijn op hun gezin. Daarnaast halen ze informatie uit het observeren van anderen, waarbij ze vooral leren hoe ze niet willen handelen. Wanneer zij een probleem hebben waar ze niet uitkomen, bespreken ze dit enkel met één of twee hechte personen met over het algemeen eenzelfde opvoedingsvisie. Als redenen hiervoor geven ze dat problemen persoonlijk zijn en ze andere mensen niet daarmee willen opzadelen. De moeders gaan enkel naar een professional wanneer het echt niet anders kan. Een genoemde reden is dat de geleerde kennis van de professionals niet aansluit op de praktijk, aangezien ieder kind anders is, en kennis vergaard wordt door middel van ervaring en intuïtie. Tenslotte geven de moeders veel informationele steun aan de mensen in hun netwerk.

Emotionele steun. Wat betreft emotionele steun delen deze moeders leuke ervaringen zoals prestaties en opvallende gebeurtenissen van hun kinderen. Dit doen ze met alle mensen binnen hun netwerk. Moeders noemen onder andere dat ze trots zijn op hun kinderen, wat iedereen in hun omgeving mag weten. Het luchten van hun hart gebeurt zelden en wordt voornamelijk gedaan bij hun partner of één andere hechte relatie, eveneens omdat deze steunvorm als persoonlijk wordt ervaren en niet iedereen in vertrouwen wordt genomen. De moeders geven veel emotionele steun aan anderen.

'Nou ik kan altijd goed luisteren want ik luister maar en ik geef hier en daar maar een ja en een nee en dan is zij der verhaal weer kwijt. En soms door erover te praten vind je meestal ook wel een oplossing. En zij vindt dat dan fijn dus dan luister ik maar weer en dan zeg ik: komt allemaal wel goed'

Praktische steun. Praktische zaken worden voornamelijk door de moeders zelf opgelost of met de partner. Verder maken ze het liefst geen gebruik van praktische steun in de vorm van oppassen, omdat hun kinderen redelijk zelfstandig zijn en ze zoveel mogelijk samen met hun kinderen willen ondernemen. Moeders in deze groep geven regelmatig praktische steun aan anderen.

Samenhang type netwerkstrategie

88% Van de moeders binnen groep één hebben een zelfregulerend hechte netwerkstrategie. Alle moeders met een zelfregulerend gerichte strategie hebben voor een groot deel dezelfde strategie bij het zoeken naar steun. Zo zoeken ze informatiele steun in eerste instantie binnen de eigen ervaringen. Wanneer zij geen oplossing op hun probleem vinden, zoeken zij informatie echter gericht bij de verschillende steunbronnen, waarbij gekeken wordt welke steunbron het beste past bij de vraag. In tegenstelling tot de zelfregulerend hechte moeders gebruiken zij hierbij eveneens professionals.

Groep 2 - Moeders met een grote steunbehoefte

Informationele steun. Moeders in deze groep maken veel gebruik van informatiele steun van alle relaties in hun netwerk, waarbij zij kiezen voor de persoon die toevallig uitkomt. Hierbij vertrouwen zij vooral op oudere mensen en/of mensen met meer ervaring, ongeacht de opvoedingsvisie. Daarnaast doen zij vaak een beroep op professionals, omdat deze hoog opgeleid zijn en veel vergelijkingsmateriaal hebben. Moeders met een grote steunbehoefte halen voortdurend tips rondom opvoeding uit gesprekken en media. De uitwisseling van informatie is op wederzijdse basis.

Emotionele steun. Moeders in deze groep maken eveneens veel gebruik van emotionele steun. Ze wisselen alle ervaringen uit met iedereen binnen hun netwerk. Angsten en zorgen uiten ze slechts bij de personen die het dichtst bij staan en betrokken zijn bij het gezin.

I: oke en waarom ga je dan per se naar je man?

NM: omdat we elkaar heel goed kennen en omdat ie alles weet. En ik weet dat ie zonder oordeel mee kan praten en erover na kan denken. En bij anderen die verder af staan heb ik toch al gauw het gevoel dat ze een oordeel vellen en een bepaald beeld creëren wat misschien niet zo is en dat vind ik lastig.'

Deze moeders zoeken bevestiging door te vergelijken met anderen in hun netwerk. Tenslotte bieden deze moeders graag een luisterend oor.

Praktische steun. Wat betreft praktische steun hebben deze moeders een vaste groep van vijf tot acht mensen, waaronder familieleden, professionals en vrienden. Voor deze mensen is gekozen omdat ze een veilige en vertrouwde basis geven en betrokken zijn bij hun kinderen, waarbij de moeders weten dat hun kind in goede handen is. Daarnaast komt het goed uit dat deze mensen dichtbij wonen.

Samenhang type netwerkstrategie

Alle moeders met een grote steunbehoefte hebben een afhankelijke ongerichte strategie. Moeders met een afhankelijke hechte strategie maken op eenzelfde manier gebruik van hun netwerk voor het verkrijgen van steun, met als enige verschil dat ze alle soorten steun verkrijgen bij een kleinere groep van hechte relaties. Moeders met een afhankelijke gerichte netwerkstrategie hebben eveneens een overeenkomstige steunbehoefte. Het verschil is echter dat ze voor de verschillende soorten steun gericht

kiezen voor bepaalde mensen binnen hun netwerk, die het best geschikt zijn voor het verlenen van het type steun.

Vergelijking met Marokkaanse moeders

Per netwerkstrategie van de Marokkaanse moeders is met behulp van een willekeurige steekproef gekeken of de gevonden steunbehoeftes bij de Nederlandse moeders terug te vinden zijn bij de Marokkaanse moeders. Hieruit komt naar voren dat Marokkaanse moeders met een zelfregulerende strategie een kleine steunbehoefte hebben en daarmee op een gelijke wijze naar de typen steun zoeken als de Nederlandse moeders met een zelfregulerende strategie. Marokkaanse moeders met een specialistische strategie hebben een grote steunbehoefte. Zoals bij de eerste deelvraag blijkt, hebben specialistische Marokkaanse moeders een vergelijkbare strategie als zelfregulerend gerichte en afhankelijk gerichte Nederlandse moeders. Echter wat betreft steunbehoefte komt de specialistische moeder enkel overeen met de afhankelijk gerichte moeder.

Conclusie

In dit onderdeel worden conclusies en mogelijke verklaringen besproken, waarmee getracht wordt antwoord te geven op de hoofdvraag: *Welke netwerkstrategieën bestaan er onder Nederlandse moeders en welke factoren hangen hiermee samen? Hoe verhoudt dit zich tot Marokkaanse moeders?*

Allereerst de bespreking over welke netwerkstrategieën gehanteerd worden onder Nederlandse moeders. Onder de Nederlandse moeders zijn zelfregulerende en afhankelijke netwerkstrategieën gevonden. Kenmerkend voor zelfregulerende moeders is dat zij een steunvraag in eerste instantie zelf willen oplossen. Kenmerkend voor de afhankelijke moeders is dat zij bij een steunvraag direct steun zoeken bij de mensen in hun netwerk. Onder beide hoofdtypes zijn subtypes onderscheiden, namelijk zelfregulerend hecht, zelfregulerend gericht, afhankelijk hecht, afhankelijk gericht en afhankelijk ongericht. Deze verdeling is gemaakt op basis van het gericht of ongericht steun zoeken binnen het netwerk van hechte dan wel niet hechte relaties. Uit de vergelijking tussen Marokkaanse en Nederlandse moeders blijkt dat Nederlandse moeders met een zelfregulerend hechte strategie overeenkomen met zelfregulerende Marokkaanse moeders. Daarnaast zijn afhankelijk gerichte en zelfregulerend gerichte Nederlandse moeders vergelijkbaar met specialistische Marokkaanse moeders, omdat deze groepen op gerichte wijze naar steun zoeken. De navigerende strategie van Marokkaanse moeders is niet gevonden onder de Nederlandse moeders. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat Nederlandse moeders niet hoeven te navigeren tussen verschillende culturen met verschillende opvattingen, wat erop wijst dat netwerkstrategieën gerelateerd zijn aan cultuur (Eldering, 2011; Yaman et al., 2010).

Wat betreft de onderzochte factoren is bij elke factor een samenhang met type netwerkstrategie gevonden. Kijkend naar de leeftijd van kinderen kan geconcludeerd worden dat er een verschuiving lijkt te zijn van een afhankelijk ongerichte naar een afhankelijk hechte netwerkstrategie naarmate de kinderen ouder worden. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de steunvraag persoonlijker wordt naarmate de leeftijd van kinderen stijgt, waardoor moeders ervoor kiezen steun te zoeken bij een hechte kern binnen hun netwerk. Dit sluit aan bij onderzoek van Meij (2011), waaruit blijkt dat ontwikkelingsvragen van andere aard zijn per leeftijdsfase van kinderen. Daarnaast lijkt er een verschuiving te zijn van een afhankelijk gerichte naar een zelfregulerend gerichte netwerkstrategie naarmate kinderen ouder worden. Deze bevinding komt overeen met de verwachting dat moeders met jongere kinderen meer gebruik maken van hun netwerk dan moeders met oudere kinderen. Een mogelijke verklaring is dat moeders met kinderen in de leeftijdsfase 0-4 jaar nog relatief onervaren zijn. De leeftijdsfase van het kind zorgt voor bepaalde opvoedingsvaardigheden van de moeder (Meij, 2011). Moeders met een eerste jong kind zijn mogelijk meer onzeker. Naarmate kinderen ouder en zelfstandiger worden, worden moeders meer ervaren en hebben daardoor mogelijk minder steun nodig. De bevinding dat Marokkaanse moeders met een kind in de leeftijdsfase 0-4 jaar meer zelfregulerend blijken te zijn dan Nederlandse moeders komt niet overeen met de verwachting. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat Marokkaanse moeders bij hun eerste kind vooral afhankelijk zijn van hechte relaties zoals ouders. Doordat deze mogelijk minder geïntegreerd zijn, bestaat er een cultuurkloof, waardoor Marokkaanse moeders mogelijk minder geneigd zijn steun te zoeken bij hen. Marokkaanse en Nederlandse moeders met kinderen in de leeftijdsfase 4-12 jaar maken op gelijke wijze gebruik van hun netwerk, beide zoeken op gerichte wijze steun. Mogelijk komt dit doordat naarmate kinderen ouder worden, Marokkaanse moeders op meer plekken komen waar zij meer moeders ontmoeten, zoals de speeltuin en school, waarbij de gewenste steun mogelijk wel gevonden kan worden. Deze overeenkomst lijkt echter te verminderen als de kinderen in de leeftijdsfase 12-18 jaar komen.

Wat betreft de samenhang met de relatiestatus van moeders kan geconcludeerd worden dat Nederlandse moeders die samen zijn met de vader van hun kind veelal een zelfregulerend gerichte strategie hebben. Deze moeders zoeken het minst steun bij familie en vrienden. Een mogelijke reden hiervoor is dat zij van hun partner voldoende steun ontvangen en daardoor in eerste instantie niet hoeven terug te vallen op anderen. Marokkaanse moeders met de vader van hun kind hanteren minder vaak een zelfregulerende netwerkstrategie, waarmee de verwachting bevestigd wordt. Een mogelijke reden hiervoor, genoemd in Pels en De Haan (2003), is dat Marokkaanse moeders vinden dat opvoeding een taak is voor vrouwen, waardoor zij hun partner er minder bij betrekken. Bovendien betrekken Marokkaanse moeders in tegenstelling tot

Nederlandse moeders familie meer bij het gezin (Eldering, 2011). Met betrekking tot de alleenstaande Nederlandse moeders kan geconcludeerd worden dat zij voornamelijk een afhankelijke hechte netwerkstrategie hanteren. Het grootste deel van deze alleenstaande moeders valt vooral terug op een kleine groep hechte relaties. Mogelijkerwijs komt dit doordat moeders de steun die zij niet van een eventuele partner ontvangen, vervangen door steun van deze hechte relaties. Onder Marokkaanse moeders is slechts één alleenstaande moeder gevonden, waardoor een vergelijking niet mogelijk is. Het merendeel van de Nederlandse moeders met een nieuwe partner anders dan de vader van hun kind hanteert een afhankelijk gerichte netwerkstrategie ten opzichte van de moeders met de vader van hun kind met een zelfregulerende strategie. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de moeders met een nieuwe partner, hun partner nog niet voldoende bekend achten met het gezin en de opvoeding, zodat zij toch naar de relaties gaan die dicht bij de moeder staan. Onder Marokkaanse moeders zijn slechts twee moeders met een nieuwe partner, waardoor een vergelijking niet mogelijk is.

Uit de vergelijking op basis van werkstatus komt naar voren dat er een opvallend verschil is tussen de netwerkgebruiken van werkende en niet-werkende moeders. Werkende moeders hebben voornamelijk een afhankelijke netwerkstrategie, waar niet-werkende moeders voornamelijk een zelfregulerend gerichte netwerkstrategie hanteren. Deze bevinding komt overeen met de verwachting. Werkende moeders hebben gemiddeld drie personen meer in hun netwerk. Mogelijk zijn het de collega's die het verschil maken, of dat er meer beroep gedaan wordt op het sociale netwerk in verband met kinderopvang (Boushey & Wright, 2004). De zelfregulerende niet-werkende moeders hebben namelijk minder praktische steun nodig dan de afhankelijke werkende moeders. De bevindingen komen niet terug onder Marokkaanse niet-werkende moeders. Zij gebruiken voornamelijk de navigerende netwerkstrategie. Een verklaring hiervoor dient nader onderzocht te worden.

Tenslotte kan geconcludeerd worden dat er een samenhang is tussen het type steunbehoefte en het type netwerkstrategie. Er blijken namelijk twee manieren te zijn voor het zoeken van de typen steun, welke overeenkomen met de twee hoofdtypen netwerkstrategieën. Zo blijkt dat zelfregulerende moeders een kleine steunbehoefte hebben in alle typen steun. Dit komt mogelijk doordat deze moeders gemiddeld een hogere leeftijd hebben en mogelijk meer ervaring, waardoor de behoefte aan steun klein is. Mogelijke aanvullende verklaringen zijn dat deze moeders oudere, zelfstandigere kinderen hebben en dat de meeste van deze moeders niet werken, wat de praktische steunbehoefte verkleint. Daarnaast blijkt dat moeders met een afhankelijke strategie een grote steunbehoefte hebben. Er is bij hen veel vraag naar alle vormen van steun. Dit komt overeen met de resultaten uit onderzoek van Asscher en collega's (2008), waaruit blijkt dat moeders met een grote steunbehoefte meer gebruik maken van veel

verschillende steunbronnen. Mogelijk komt dit doordat de meeste moeders werken, wat de praktische steunbehoefte mogelijk vergroot. Daarnaast hebben afhankelijke moeders een grote steunbehoefte, omdat zij jonge kinderen, weinig ervaring en veel vragen hebben. Dit geldt echter niet voor de afhankelijk hechte moeders, welke oudere kinderen hebben. De bevindingen bevestigen de verwachting dat er een samenhang is tussen het type steunbehoefte en de netwerkstrategieën. Echter de verwachting dat emotionele steun enkel bij hechte relaties gezocht wordt en informationele steun bij zwakke en hechte relaties wordt slechts deels bevestigd. Zo wordt door sommige moeders emotionele steun zowel bij hechte als zwakke relaties gezocht. Mogelijk komt dit verschil in resultaten doordat binnen dit onderzoek een opdeling gemaakt is tussen het luchten van je hart en het delen van leuke ervaringen, waar in andere onderzoeken deze indeling meestal niet gehanteerd is. De verdeling van steunbehoefte bij Nederlandse moeders is eveneens teruggevonden onder Marokkaanse moeders. Echter blijkt dat specialistische Marokkaanse moeders wat betreft steunbehoefte enkel overeenkomen met de afhankelijk gerichte en niet met de eveneens vergelijkbare zelfregulerend gerichte Nederlandse moeders. Mogelijk komt dit doordat de indelingscriteria in de netwerkstrategieën van huidig onderzoek verschillen met die van Koeman (2012). Zo heeft Koeman bij de specialistische moeders geen onderscheid gemaakt tussen moeders die zelf oplossen en moeders die direct steun zoeken, hoewel deze indeling in subtypes wel gemaakt is in huidig onderzoek.

Wanneer gekeken wordt naar het antwoord op de hoofdvraag, kan aan de hand van de deelvragen geconcludeerd worden dat er zelfregulerende en afhankelijke netwerkstrategieën bestaan onder Nederlandse moeders. Daarnaast lijken de onderzochte factoren een samenhang te hebben met de gehanteerde netwerkstrategie. De netwerkstrategieën, gevonden bij Nederlandse moeders, zijn deels terug te vinden bij de Marokkaanse moeders.

Discussie

In dit onderzoek zijn een aantal kritische noten te benoemen. Er is sprake van een kleine en select gekozen steekproef, waardoor het niet mogelijk is causale uitspraken te doen en de generaliseerbaarheid gering is. Bij enkele onderzochte factoren zijn bovendien te weinig moeders ingedeeld, waardoor resultaten met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden. Daarnaast schetst het indelen van moeders met kinderen van verschillende leeftijden in meerdere groepen mogelijk een verkeerd beeld, doordat er hierdoor meerdere verschillende leeftijdsgerelateerde steunvragen naast elkaar voor kunnen komen, waardoor de samenhang tussen leeftijdsfasen en netwerkstrategieën vertekend kan zijn. Verder kunnen de gevonden verschillen tussen Nederlandse en Marokkaanse moeders mogelijk verklaard worden door een verschillende operationalisering van indelingscriteria gehanteerd voor de groepsverdeling in Koeman

(2012) en huidig onderzoek. Tevens zijn er enkele tekortkomingen in de gebruikte databestanden en methodes, waardoor bepaalde typen relaties niet goed ingedeeld konden worden, wat mogelijk een vertekend beeld geeft. Tenslotte zijn de interviews niet geheel op gelijke wijze afgenomen, waardoor de mate van betrouwbaarheid tevens afneemt.

Met dit onderzoek is een eerste beeld geschetst van netwerkstrategieën onder Nederlandse moeders in vergelijking met Marokkaanse moeders in Nederland. Dit kan als basis dienen voor verder onderzoek wat de invulling van interventies mogelijk ten goede komt. Voor vervolgonderzoek zal rekening gehouden kunnen worden met de invloed van de etniciteit van de partner. Mogelijk heeft deze invloed op het type netwerkstrategie. Tevens zullen moeders met enkel jonge of oudere kinderen geselecteerd moeten worden, om de invloed van de leeftijdsfase van kinderen inzichtelijker te maken door ze in een enkele leeftijdsfasegroep in te delen. Hiervoor is een grotere steekproef nodig met een betere spreiding over de groepen. Tijdens het onderzoek is tenslotte naar voren gekomen dat moeders met een kind met een stoornis afwijken in het gebruik van professionals. Hiermee zal in de toekomst rekening gehouden moeten worden om een volledig beeld te krijgen voor het invullen van interventies.

Literatuur

- Agneessens, F., Waege, H., & Lievens, J. (2006). Diversity in social support by role relations: A typology. *Social Networks*, 28, 427-441.
doi:10.1016 /j.socnet.2005.10.001
- Asscher, J., Hermanns, J., & Dekovic, M. (2008). Behoeftte aan opvoedingsondersteuning van ouders van jonge kinderen. *Pedagogiek*, 28, 114-127.
- Bartelink, C. (2012). *Wat werkt bij het versterken van het sociale netwerk van gezinnen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Bolt, L. E. (2000). *Sociale erfenissen: Oriëntaties van ouders bij het opvoeden*. Delft: Eburon Uitgeverij.
- Bost, K. K., Cox, M. J., Burchinal, M. R., & Payne, C. (2002). Structural and supportive changes in couples' family and friendship networks across the transition to parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 64, 517-531.
doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00517.x
- Bourdieu, P. (1989). *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*. Amsterdam: Van Gennep.
- Boushey, H. & Wright, J. (2004). Working moms and child care. Washington, D.C: Center for economic en policy research.
- Burchinal, M. R., Follmer, A., & Bryant, D. M. (1996). The relations of maternal social support and family structure with maternal responsiveness and child outcomes

- among African American families. *Developmental Psychology*, 32, 1073-1083.
doi:10.1037//0012-1649.32.6.1073
- De Winter, M. (2011). *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. Amsterdam: SWP.
- Dijk, M., & Prinssen, B. (2009). Het aanbod van opvoedingsondersteuning. In Centrum voor Jeugd en Gezin, *Opvoedingsondersteuning in het Centrum voor Jeugd en Gezin* (pp.19-29). Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.
- Doorten, I., & Bucx, F. (2011) Steun voor ouders bij de opvoeding: de rol van sociale netwerken, instanties en de buurt. In Sociaal en Cultureel Planbureau, *Gezinsrapport 2011: Een portret van het gezinsleven in Nederland* (pp. 180-196). Den Haag: SCP-publicaties.
- Eldering, L. (2011). *Cultuur en Opvoeding*. Rotterdam: Lemniscaat B.V.
- Gameiro, S., Moura-Ramos, M., Canavarro, C., & Soares, I. (2011). Network support and parenting in mothers and fathers who conceived spontaneously or through assisted reproduction. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 29, 170-182. doi:10.1080/02646838.2011.553950
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78, 1360-1380. doi:10.1086/225469
- Hennig, M. (2007). Re-evaluating the community question from a German perspective. *Social Networks*, 29, 375-390. doi:10.1016/j.socnet.2007.01.008
- Jennings, K. D., Stagg, V., & Connors, R. E. (1991). Social networks and mothers' interactions with their preschool children. *Child Development*, 62, 966-978. doi:10.2307/1131146
- Johnston, D. D. & Swanston, D. H. (2004). Moms hating moms: The internalization of mother war rhetoric. *Sex Roles*, 51, 497-509. doi:10.1007/s11199-004-5460-x
- Kaplan, B. H., Cassel, J. C., & Gore, S. (1977). Social support and health. *Medical Care*, 5, 47-58. doi:10.1097/00005650-197705001-00006
- Koeman, M. (2012). ... (Masterthesis, Universiteit Utrecht, Nederland).
- Kesselring, M., Gemmeke, M., & Geschiere, M. (2010). De pedagogische civil society en het CJG. CJG kan opvoedkundige kracht van de omgeving versterken. *Jeugd en Co Kennis*, 2, 19-28.
- Kesselring, M., De Winter, M., Horjus, B., Van de Schoot, R., & Van Yperen, T. (2012). Do parents think it takes a village? Parent's attitudes towards nonparental adult's involvement in the upbringing and nurture of children. *Journal of Community Psychology*, 40, 921-937. doi:10.1002/jcop.21497
- Leahy-Warren, P. (2007). Social support for first-time mothers: An Irish study. *The American Journal of Maternal-Child Nursing*, 32, 368-374.
doi:10.1097/01.NMC.0000298133.39785.a2

- Leinonen, J. A., Solantaus, T. S., & Punamäki, R. L. (2003). Social support and the quality of parenting under economic pressure and workload in Finland: The role of family structure and parental gender. *Journal of Family Psychology, 17*, 409-418. doi:10.1037/0893-3200.17.3.409
- Logsdon, M. C., Davis, D. W. (2003). Social and professional support for pregnant and parenting women. *American Journal of Maternal Child Nursing, 28*, 371-376. doi:10.1097/00005721-200311000-00008
- Lutz, K., Burnson, C., Hane, A., Samuelson, A., Maleck, S., & Poehlmann, J. (2012). Parenting stress, social support, and mother-child interactions in families of multiple and singleton Preterm Toddlers. *Family Relations, 61*, 642-656. doi:10.1111/j.1741-3729.2012.00726.x
- Macphee, D., Fritz, J., & Miller-Heyl, J. (1996). Ethnic variations in personal social networks and parenting. *Child Development, 67*, 3278-3295. doi:10.1111/j.1467-8624.1996.x
- Marshall, N. L., Noonan, A. E., McCartney, K., Marx, F., & Keefe, N. (2001). It takes an urban village. Parenting networks of urban families. *Journal of Family Issues, 22*, 163-182. doi:10.1177/019251301022002003
- Mazelis, J. M., & Mykyta, L. (2011). Relationship status and activated kin support: The role of need and norms. *Journal of Marriage and Family, 73*, 430-445. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00816.x
- Meij, H. (2011). *De basis van opvoeding en ontwikkeling*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Melson, G. F., Ladd, G. W., & Hsu, H. (1993). Maternal support networks, maternal cognitions, and young children's social and cognitive development. *Child Development, 64*, 1401-1417. doi:10.2307/1131542
- Merens, A., Hartgers, M., & Van den Brakel, M. (2012). *Emancipatiemonitor 2012*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau & Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Mudry, T., Eastlick Kushner, K., & Neufeld, A. (2010). Employed mothers' worker ideology and social support network composition. *Qualitative Health Research, 20*, 905-921. doi:10.1177/1049732310364221
- Nederlands Jeugd Instituut (NJI): <http://www.nji.nl/>.
- Pels, T. & De Haan, M. (2003). Continuity and change in Moroccan socialisation. Utrecht: Verwey Jonker Instituut & Universiteit Utrecht.
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Robson, C. (2002). *Real World Research*. Second edition. Oxford UK: Blackwell.
- Ryan, L., Sales, R., Tilki, M., & Siara, B. (2009). Social networks, social support and

- social capital: The experiences of recent Polish migrants in London. *Sociology*, 42, 672-690. doi:10.1177/0038038508091622
- Sarkisian, N., & Gerstel, N. (2008). Till marriage do us part: Adult children's relationship with their parents. *Journal of Marriage and Family*, 70, 360-376. doi:10.1111/j.1741-3737.2008.00487.x
- Scheepers, P., & Janssen, J. (2001). Informele aspecten van sociaal kapitaal: Ontwikkelingen in Nederland. *Mens en Maatschappij*, 76, 283-303.
- Szreter, S., & Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology*, 33, 650-667. doi:10.1093/ije/dyh013
- Van der Klein, M., Bulsink, D., & Van der Gaag, R. (2012). *Pedagogische civil society voor beginners. Hoe professionals en vrijwilligers goed kunnen samenwerken rond jeugd en gezin*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Voet, M. (2005). *Behoeftte aan opvoedingsondersteuning bij gezinnen met een jong kind. Hoe ontwikkelt deze behoefte zich en valt hij te voorspellen?* (Doctoraalscriptie). Universiteit van Amsterdam, Amsterdam.
- Wellman, B. (2007). The network is personal: Introduction to a special issue of social networks. *Social Networks*, 29, 349-356. doi:10.1016/j.socnet.2007.01.006
- Wellman, B., Wortley, S., 1989. Brothers' keepers: situating kinship relations in broader networks of social support. *Sociological Perspectives* 32, 273-306. doi:10.2307/1389119
- Wenger, G. C., & Tucker, I. (2002). Using network variation in practice: Identification of support network type. *Health and Social Care in the Community*, 10, 28-35. doi:10.1046/j.0966-0410.2001.00339.x
- Widmer, E. D. (2006). Who are my family members? *Journal of Social and Personal Relationships*, 23, 979-998. doi:10.1177/0265407506070482
- Yaman, A., Mesman, J., IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Linting, M. (2010). Parenting in an individualistic culture with a collectivistic cultural background: The case of Turkish immigrant family with toddlers in the Netherlands. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 617-628. doi:10.1007/s10826-009-9346-y
- Yperen, T. van (2009). Betere ketens. In D. Graas, T. Liefwaard, C. Schuengel, W. Slot & H. Stegge (reds.). *De Wet op de jeugdzorg in de dagelijkse praktijk* (pp. 91-110). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Network Strategies Concerning Socialization among Dutch Mothers and Associated Factors

A Comparison with Moroccan Mothers

Summary

This current study investigates which network strategies exist among Dutch mothers concerning the socialization of their children, compared with the network strategies of Moroccan mothers as described by Koeman (2012). Giving an accurate representation of the network strategies is an essential factor in developing appropriate interventions. Forty Dutch mothers were interviewed about their social network concerning the socialization of their children using a semi-structured in-depth interview. These interviews were then qualitatively and quantitatively analyzed. The data of 23 Moroccan mothers came from an existing data-base used in the study of Koeman (2012). Literature reveals that several factors possibly influence the network strategies. Investigated factors in this study are: the age of the children, relationship status, employment status and the type of support needed. Among Dutch mothers there are two types of networking strategies which can be divided in five subtypes. These are partially comparable to the ones found among Moroccan mothers. All investigated factors proved to be associated with the network strategies of Dutch mothers. Current study has presented a first view of the network strategies among Dutch mothers, which is relevant in developing future interventions. These conclusions imply the need for further research.